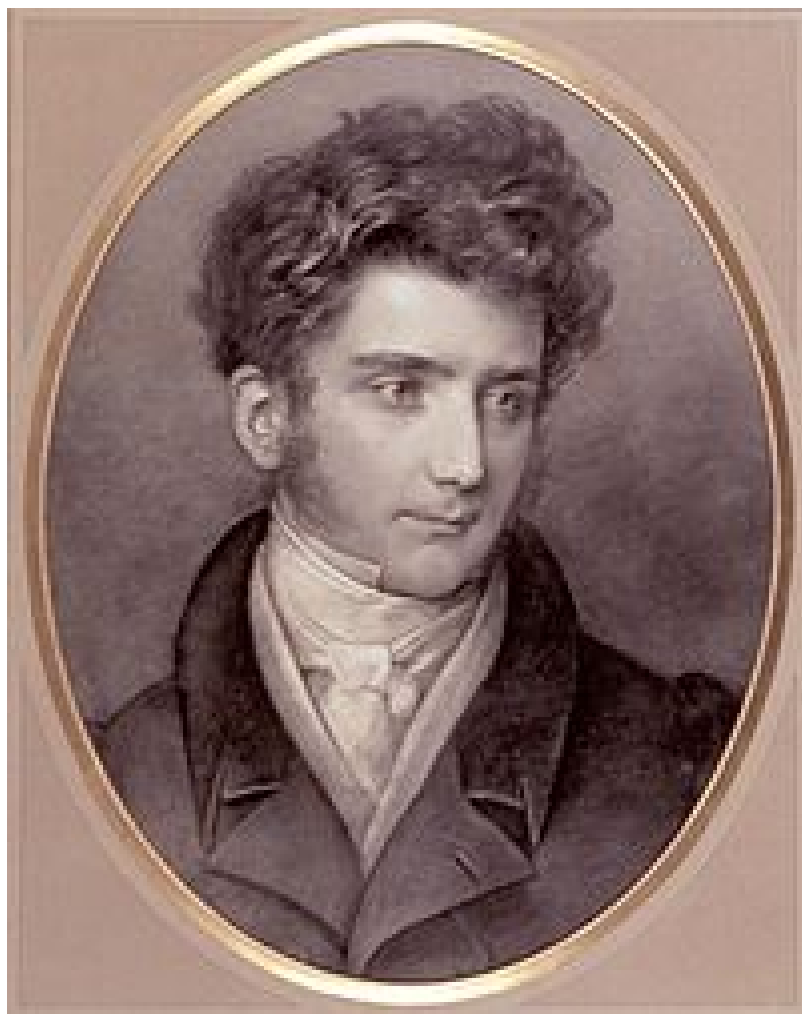

Ο Ήλιος της Αναρχίας Ανέτειλε - 1. Οραματιστές και επαναστάτες

☰ Κατηγορία: "Ο Ήλιος της Αναρχίας ανέτειλε -
Για μια ιστορία του αναρχικού κινήματος στον
'ελλαδικό' χώρο"

✎ Γράφτηκε από τον/την Δημήτρης Τρωαδίτης

Ο Γκουστάβ Εϊχτάλ

Όταν ο «ελλαδικός» χώρος ανακηρύχθηκε ανεξάρτητο κράτος το 1830, έπρεπε να αντιμετωπιστούν αρκετά και πολύπλοκα ζητήματα, τα οποία είχαν άμεση σχέση με την κρατική οργάνωση σε όλους τους τομείς της κοινωνικής και καθημερινής ζωής. Οι εγχώριοι εξουσιαστές προώθησαν άμεσα ως βάση της κυριαρχίας τους την ανάδειξη στις υψηλότερες κρατικές θέσεις ανθρώπων που προέρχονταν

τόσο από τους δικούς τους κύκλους όσο και επίλεκτων στελεχών της διεθνούς αστικής τάξης της εποχής, κυρίως αυτής των τότε Μεγάλων Δυνάμεων, Αγγλίας και Γαλλίας, μιας και ειδικά αυτές διατηρούσαν μεγάλα γεωστρατηγικά συμφέροντα στο νεοσύστατο κράτος, καθώς επίσης και στελεχών που είχαν προηγουμένως προσφέρει επάξια τις υπηρεσίες τους και στους Έλληνες και στους Τούρκους δυνάστες.

Οι διαδικασίες αυτές, όμως, δεν άργησαν να συναντήσουν την αντίσταση μεγάλων τμημάτων του λαού των πόλεων και της υπαίθρου. Η κοινωνική εξαθλίωση που επικρατούσε είχε φτάσει σε τέτοιο σημείο που ήταν φυσικό να δημιουργούνται άμεσες και βίαιες αντιστάσεις. Η φτώχεια των καταχρεωμένων χωρικών, ο υποσιτισμός του λαού των νησιών και των ακριτικών περιοχών, η μεροληπτική άσκηση δικαιοσύνης από τα κρατικά όργανα, οι υπερβολικές δαπάνες για τη συγκρότηση του κρατικού μηχανισμού και του στρατού, ο

αποκλεισμός των ντόπιων από διάφορες θέσεις και η ανάδειξη ξένων στα υψηλότερα αξιώματα ήταν μερικά από τα καταλυτικά γεγονότα αυτής της περιόδου.

Οι Γάλλοι σαινσιμονιστές

Εν μέσω των συνθηκών αυτών, αφίχθηκε στον «ελλαδικό» χώρο, με την υποστήριξη του Ιωάννη Κωλέττη, μια ομάδα Γάλλων τεχνοκρατών και διανοουμένων που εγκαταστάθηκε στο Ναύπλιο - τότε πρωτεύουσα του κράτους- τον Οκτώβριο του 1833, ενώ επέκτεινε τη δράση της και στην Αθήνα, όπου προσπάθησε να δημιουργήσει μια σοσιαλιστική κίνηση βασισμένη στις ιδέες του Γάλλου ουτοπιστή σοσιαλιστή Κλωντ Ανρί Σαιν Σιμόν (Claude Henri de Saint-Simon).

Η πιο σημαντική φυσιογνωμία της ομάδας ήταν ο Γκουστάβ Εϊχτάλ (Gustave Eichthal), ο οποίος γεννήθηκε στη Γαλλία από Γερμανούς μετανάστες.¹ Εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα το 1833 και ανέλαβε τη διεύθυνση του τομέα της

οικονομίας, ασχολούμενος με το αγροτικό ζήτημα, προτείνοντας την ίδρυση κρατικών αγροκτημάτων στα πρότυπα των ιδεών του Σαιν Σιμόν, και επιδιώκοντας, ταυτόχρονα, την εγκατάσταση στην Ελλάδα Γάλλων αγροτών. Όταν, όμως, μαθεύτηκε ότι ήταν σαινσιμονιστής, παύτηκε από τη θέση του και αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τον ελλαδικό χώρο.² Μάλιστα, ο Άρμανσπεργκ -ο οποίος εκτελούσε χρέη αντιβασιλέα, μαζί με τους Μάουρερ και Έϊντεκ,³ λόγω του ότι ο Όθωνας ήταν ακόμα ανήλικος- στις 19 Σεπτέμβρη 1834 ζήτησε επίσημα από τον πρωθυπουργό, Ιωάννη Κωλέττη, να λάβει άμεσα μέτρα κατά των σαινσιμονιστών. Ο Εϊχτάλ διατήρησε σημειώσεις για την οικονομικοκοινωνική κατάσταση των χωριών και πόλεων που επισκέφθηκε. Σε μια από τις επιστολές του, παρέχει πληροφορίες για την κατάσταση του Ναυπλίου, της τότε πρωτεύουσας της Ελλάδας:

...Ποιο έθνος βρέθηκε ποτέ εις την σημερινήν κατάστασιν της Ελλάδος; Η γη (είναι) ακαλλιέργητη, ουδεμία βιομηχανία υπάρχει. Ούτε ένα εργοστάσιο. Ο χωρικός αγοράζει από τους ξένους το ψωμί του, τα λίγα ενδύματα, όσα έχει, τα βόδια του, τα άλογά του, τα εργαλεία του, το ποτήρι του, ως κι αυτές τις σανίδες του! Η τέτοια εισαγωγή από το εξωτερικό μπορούσε μέχρι τινός να μην είναι τόσο κακό, μπορούσε μάλιστα να είναι καλό, εάν η γεωργία παρείχε βάση συναλλαγής. Αλλά και η γεωργία μένει νεκρή από έλλειψη μέσων...

Συνεχίζοντας, δίνει πληροφορίες για τον πληθυσμό, το κλίμα και για τους ελώδεις πυρετούς, που μάστιζαν όλη την περιοχή:

Η επαρχία (Θηβών) περιέχει μόνο 15.000 ψυχές αδύνατο δε να θρέψη δεκαπλούν αριθμόν. Οι κάτοικοι εν γένει πτωχότατοι. Το κλίμα ευκρατέστατον. Εν τούτοις επικρατούν

*διαλείποντες πυρετοί, επιδημικοί, αποδιδόμενοι
εις την μεγάλην του έτους ξηρασία...4*

Τον Οκτώβριο του 1834, εξαιτίας των ιδεών και της δράσης των Γάλλων σαινσιμονιστών, η αντιβασιλεία ζήτησε την παύση τους, αίτημα το οποίο δεν έγινε δεκτό. Ωστόσο, στη διάρκεια των δύο αυτών χρόνων, οι σαινσιμονιστές -αν και αρκετά καλά δικτυωμένοι με τον τότε κρατικό μηχανισμό- δεν κατάφεραν να πετύχουν κάτι ικανοποιητικό και αποχώρησαν οριστικά το 1835. Ο Εϊχτάλ πέθανε το 1886 και οι ιδέες του στην Ελλάδα έμειναν ζωντανές χάρη στους Φραγκίσκο Πυλαρινό και Παναγιώτη Σοφιανόπουλο.

Ο Φραγκίσκος Πυλαρινός

Ο Φραγκίσκος Πυλαρινός γεννήθηκε το 1802 στην Κεφαλονιά. Το 1831, ενώ βρισκόταν στο Παρίσι, έγινε μέλος της τότε νεο-ιδρυθείσας Ελληνικής Εταιρίας που αποτελείτο από οπαδούς του Αδαμάντιου Κοραή, μερικοί από τους

οποίους -όπως και ο ίδιος- ήταν επηρεασμένοι από τα ιδανικά της Γαλλικής Επανάστασης του 1789. Το 1833 στο Ναύπλιο συνεργάστηκε με τους προαναφερόμενους Γάλλους οπαδούς των ιδεών του Σαιν Σιμόν, αλλά μετά από διώξεις εναντίον του επέστρεψε στην Κεφαλονιά, όπου συνέχισε την προπαγάνδα του, καταφέροντας μάλιστα να οργανώσει αρκετούς κατοίκους των χωριών του νησιού σε επαναστατικές ομάδες. Γνωρίστηκε και συνεργάστηκε με τον ριζοσπάστη Ιερώνυμο Τυπάλδο - Πρετεντέρη. Στο κείμενό του με τον τίτλο «Ο νόμος ως έκφραση της θελήσεως των εργατών της κοινωνίας»,⁶ ο Φραγκίσκος Πυλαρινός τονίζει την αναγκαιότητα της προόδου και προχωρά πιο πέρα από τον ίδιο τον Σαιν Σιμόν, προωθώντας όχι μόνο την ελευθερία των ανθρώπων, αλλά και την ισότητα μεταξύ τους, διακηρύσσοντας, επιπλέον, ότι ο μελλοντικός νόμος θα πρέπει να αναγνωρίζει την έκφραση της θέλησης των εργατών οι οποίοι είναι οι μόνοι αληθινοί δημιουργοί του κοινωνικού νόμου. Πίστευε ότι η κοινωνία θα πρέπει να ξεπεράσει τα

στενά όρια των εθνών και των κρατών και να πάρει παγκόσμια μορφή. Μετά από νέες διώξεις σε βάρος του, το 1839 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα. Πέθανε το 1882.

Ο Φραγκίσκος Πυλαρινός

Ο Παναγώτης Σοφιανόπουλος

Ο Παναγιώτης Σοφιανόπουλος υπήρξε μια από τις προδρομικές μορφές των γενικότερων επαναστατικών ιδεών στον ελλαδικό χώρο. Γεννήθηκε το 1786, στο χωριό Σοπωτό Καλαβρύτων.⁷ Σπούδασε Ιατρική στην Ιταλία, το Παρίσι, τη Βιέννη και το Λονδίνο και επηρεάστηκε από τις επαναστατικές ιδέες της εποχής. Το 1813 συμμετείχε σε μια εθνοαπελευθερωτική οργάνωση της Πάτρας. Το 1816 εγκαταστάθηκε στα Λαγκάδια Γορτυνίας ως γιατρός και δάσκαλος των παιδιών της οικογένειας του προεστού Δεληγιάννη. Όταν έγιναν γνωστές οι επαναστατικές του δραστηριότητες και άρχισε να υφίσταται διώξεις, κατέφυγε για ένα μικρό διάστημα στην Ύδρα και έπειτα στη Χίο, όπου φοίτησε στη σχολή του Νεόφυτου Βάμβα και μυήθηκε στη Φιλική Εταιρία από τον Αριστείδη Παππά.

Έχοντας ήδη αρχίσει να ασχολείται με το γλωσσικό ζήτημα, στο διάστημα 1821-1827 ήταν γραμματέας και σύμβουλος του οπλαρχηγού

Γκούρα, ενώ ασκούσε παράλληλα και το ιατρικό επάγγελμα. Συνδέθηκε ακόμα και με τον Δημήτριο Υψηλάντη. Το 1827 ταξίδεψε στη Γαλλία και σε άλλες χώρες και το 1831 από την Μολδοβλαχία, μέσα από τις στήλες της αθηναϊκής εφημερίδας Χρόνος, στιγματίσε την πολιτική του Φαναρίου σχετικά με το λεγόμενο Εθνικό Ζήτημα, ενώ ήρθε σε επαφή με την οργάνωση Ελληνική Εταιρεία, των Ελλήνων του Παρισιού.

Στις 3 Ιουνίου 1836, εξέδωσε το περιοδικό Πρόοδος, στο οποίο συνεργάστηκε με τον υποστηρικτή των ιδεών του Σαιν Σιμόν, Φραγκίσκο Πυλαρινό. Ο ίδιος είχε αρχίσει να εκφράζει τις απόψεις του Σαιν Σιμόν και του Σαρλ Φουριέ (Marie Charles Fourier). Καταδικάστηκε σε επτάμηνη φυλάκιση για αντιοθωνικό άρθρο του τον Σεπτέμβριο του 1838, και ένα τεύχος του Πρόοδος κατασχέθηκε. Παρέμεινε τέσσερις μήνες στις φυλακές του Μεντρεσέ και τους υπόλοιπους στο Παλαμήδι. Στις 15 Δεκεμβρίου του 1838

εξέδωσε ένα άλλο περιοδικό, με το όνομα Σωκράτης, που σε μερικά τεύχη έφερε το όνομα Ισοκράτης και σε μερικά άλλα Ει Σωκράτης. Τον Ιανουάριο του 1839 καταδικάστηκε και πάλι, αλλά αυτή τη φορά φυλακίστηκε ο αρχισυντάκτης του περιοδικού Νικόλαος Δρυμωνιάδης, επειδή ο ίδιος βρισκόταν ήδη στη φυλακή. Το 1840 εξέδωσε σε δύο τόμους τα «Άπαντα» του αρχαίου Έλληνα φιλόσοφου Ισοκράτη και το 1842 το έργο του Ιταλού διαφωτιστή Τζεζάρε Μπεκαρία (Cesare Beccaria) «Περί αδικημάτων και ποινών», στο οποίο ο συγγραφέας αποδεικνυε ότι για τα διάφορα εγκλήματα και παραβάσεις φταίνε οι κοινωνικές συνθήκες και όχι οι άνθρωποι. Στο ίδιο διάστημα, κατασχέθηκε ένα ακόμα τεύχος του Πρόοδος, εξαιτίας της δημοσίευσης ενός άλλου αντιοθωνικού άρθρου. Η έκδοση του περιοδικού σταμάτησε τότε, αλλά αυτό επανακυκλοφόρησε περίπου ένα χρόνο αργότερα.

Στην Αθήνα, στις 3 Σεπτεμβρίου 1843, λαός και τμήματα στρατού με επικεφαλής τον ταγματάρχη Ιππικού Δημήτριο Καλλέργη διαδήλωσαν ζητώντας συνταγματικά δικαιώματα. Σημειώθηκαν σοβαρά επεισόδια και μετά από σκληρό αγώνα, στις 19 Φεβρουαρίου 1844, ψηφίστηκε το πρώτο Σύνταγμα του Κράτους. Προκηρύχθηκαν εκλογές, που διήρκεσαν 4 (!) μήνες, μέσα σε κλίμα άγριας τρομοκρατίας. Ο Π. Σοφιανόπουλος ήταν υποψήφιος με το κόμμα του Κωλέττη στην επαρχία Καλαβρύτων. Οι εκλογές κρίθηκαν άκυρες. Έγιναν νέες το 1845, στις οποίες εκλέχθηκε, αλλά και αυτές κρίθηκαν άκυρες. Εξελισσόταν τότε μια μεγάλη επίθεση εναντίον του από τον οθωνικό μηχανισμό και την Ιερά Σύνοδο.⁸

Το 1848 ο Π. Σοφιανόπουλος εξέδωσε τη δισεβδομαδιαία εφημερίδα *Νέος Κόσμος*. Τον ίδιο χρόνο, σε μια προσπάθεια στήριξης του καθεστώτος Όθωνα, αγγλογαλλικά στρατιωτικά τμήματα κατέλαβαν την Αθήνα, διόρισαν

πρωθυπουργό τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, επέβαλαν λογοκρισία στον Τύπο, φυλάκισαν όσους αντιστάθηκαν, ενώ μετέδωσαν επίσης και την επιδημία της χολέρας εξαιτίας της οποίας πέθαναν περίπου 3.000 άνθρωποι.

Το 1849, για πρώτη φορά στα «ελλαδικά» χρονικά, ο Π. Σοφιανόπουλος χρησιμοποίησε σε άρθρο του στην εφημερίδα *Νέοι Καιροί* τον όρο «σοσιαλισμός». Την ίδια εποχή τον όρο χρησιμοποίησε και η *Εφημερίδα της Σμύρνης* του Ιωάννη Σκυλίτση, από την οποία ο Σοφιανόπουλος αναδημοσίευε άρθρα των Ρόμπερτ Όουεν (Robert Owen) και Σαρλ Φουριέ στα δικά του έντυπα.

Ο Π. Σοφιανόπουλος προσπάθησε να εισαγάγει μια δική του κοσμοθεωρία βασισμένη στις απόψεις των Σαιν Σιμόν και Σαρλ Φουριέ, με την προσθήκη κάποιων ιδεών του Πλάτωνα, του Σωκράτη, της Γαλλικής Επανάστασης και του ελληνικού διαφωτισμού, αλλά με βασικό

πρόταγμα την αταξική κοινωνία. Πίστευε στη διαρκή εξέλιξη των πάντων, ήταν πολέμιος της στασιμότητας και υπέρ της διαρκούς μεταβολής της κοινωνίας και της φύσης, ενώ ήταν φανατικός πολέμιος του παλατιού, της μοναρχίας και των προνομίων. Ενώ είχε και κάποιες πατριωτικές και θρησκευτικές απόψεις, ο Π. Σοφιανόπουλος ήταν ο πρώτος στον «ελλαδικό» χώρο που έθιξε την εξίσωση του ανδρικού και γυναικείου φύλου, ο πρώτος που μίλησε για ένωση όλων των λαών του κόσμου.

Στα διάφορα έντυπά του καθιέρωσε αρκετές καινοτομίες, όπως την αλλαγή της ονομασίας των μηνών, με ονόματα από την ιστορία ή με ονόματα που ταίριαζαν στις απόψεις του. Για παράδειγμα, τον Ιανουάριο τον έλεγε *Αριστεΐδη*, τον Φεβρουάριο *Ρουσσώ*, τον Μάρτιο *Φραγκλίνο*, τον Απρίλιο *Οκονέλλο* (από το όνομα του Ιρλανδού βουλευτή O'Connell), τον Μάιο *Βρουσσαίο* (από το όνομα ενός Γάλλου γιατρού), τους Ιούνιο και Ιούλιο όπως ήταν, τον Αύγουστο *Σωκράτη*, τον

Σεπτέμβριο Πλάτωνα, τον Οκτώβριο Ξενοφώντα, τον Νοέμβριο Θεμιστοκλή και τον Δεκέμβριο Χρυσόστομο.⁹ Ο Π. Σοφιανόπουλος φυλακίστηκε για μια ακόμα φορά κατά τη διάρκεια της αγγλογαλλικής κατοχής, αλλά καθώς ήταν γέρος και άρρωστος αποφυλακίστηκε και πέθανε τον Μάιο του 1856.

Ο Παναγιώτης
Σοφιανόπουλος

Οι Έλληνες γαριβαλδinoί

Την ίδια εποχή, αρκετοί φοιτητές, κάμποιοι πρώην αξιωματικοί του στρατού, αλλά και απλοί πολίτες φέρεται ότι έπαιξαν τον δικό τους ρόλο στη διαμόρφωση των επαναστατικών ιδεών στον «ελλαδικό» χώρο. Ο λόγος για όλους εκείνους που κατατάχθηκαν στους γαριβαλδinoύς και μετέβησαν στην Ιταλία ως εθελοντές για να πολεμήσουν εναντίον των αυστριακών στρατευμάτων κατοχής. Ανάμεσά τους ήταν οι Ζήσης Σωτηρίου, Ηλίας Στέκουλης, Σπυρίδων Σασσέλας, οι αντιοθωνικοί αξιωματικοί Αλέξανδρος Δόσιος, Νικόλαος Μακρής, Νικόλαος Σμολένσκης, Θρασύβουλος Μάνος, Αλέξανδρος Πραΐδης, Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης και Αλέξανδρος Νικολαΐδης, οι φοιτητές Λάμπρος Ζήκος, Λεωνίδα Βούλγαρης και Αναστάσιος Βαφειάδης, ο τελειόφοιτος Ιατρικής Χρήστος Πολίτης, οι επίσης φοιτητές Αντώνιος Παλατιανός

και Αχιλλέας Παπαδόπουλος (οι οποίοι σπούδαζαν στην Ιταλία) και ο Επτανήσιος Κωνσταντίνος Λομβάρδος. Βέβαια, η συμμετοχή όλων αυτών στο γαριβαλδινό στρατό δεν ήταν μόνιμη. Μερικοί, όμως, ήταν αρκετά γνωστοί για τη συμμετοχή τους σε επαναστατικά εγχειρήματα της εποχής ανά την Ευρώπη, καθώς και για τη βοήθειά τους σε αντιοθωνικές εξεγέρσεις και στάσεις.

Ένας από αυτούς ήταν ο Ζήσης Σωτηρίου, ο οποίος καταγόταν από τα χωριά του Ολύμπου και είχε πάρει μέρος στην επανάσταση του 1821. Με την ανακήρυξη ανεξάρτητου «ελλαδικού» κράτους, ο Ζήσης Σωτηρίου διορίστηκε φύλακας στο Μουσείο της Ακρόπολης. Την 25η Μαρτίου κάθε χρόνου, τύπωνε διάφορα φυλλάδια που τα μοίραζε στον κόσμο. Μετά το 1830, και μέχρι το θάνατό του, πήρε μέρος στα περισσότερα επαναστατικά κινήματα στον «ελλαδικό» χώρο και στο εξωτερικό. Ο Ζ. Σωτηρίου υπήρξε συγγραφέας δεκάδων επαναστατικών

προκηρύξεων, καθώς επίσης και της πρώτης προκήρυξης της ομάδας των εθελοντών του γαριβαλδινού στρατού, η οποία κυκλοφόρησε στις 8 Ιουνίου 1859.

Ένα άλλο μέλος της ομάδας των γαριβαλδινών εθελοντών, ο Ηλίας Στέκουλης, φέρεται ως «επαγγελματίας» εθελοντής. Είχε πάρει μέρος στον ρωσο-τουρκικό πόλεμο στην Κριμαία το 1854, στους πολέμους για την ιταλική ενοποίηση το 1859-1860, στην εξέγερση της Κρήτης (με ένα σώμα 330 αντρών, του οποίου φέρεται ως ο επικεφαλής) και στον γαλλο-πρωσικό πόλεμο του 1870, ενώ από το 1859 ήταν ένας από τους έμπιστους του Γαριβάλδη. Μαζί με τον Σπυρίδωνα Σασέλλα, ο Ηλίας Στέκουλης είχε επαφή με όλους τους τότε επαναστατικούς κύκλους της Ευρώπης.¹⁰

Να σημειώσουμε ότι η στάση, καθώς και η γενικότερη πολιτική αντίληψη, τόσο του ίδιου του Γαριβάλδη όσο και των ακολούθων του, ήταν η

άμεση συμμετοχή σε κάθε εξέγερση. Πίστευαν ότι η εθνική επαναστατική δράση και η διεθνιστική αλληλεγγύη ήταν αναπόσπαστες, όπως επίσης και ότι, εφόσον οι ηγεμόνες δρούσαν ως μια ιερή συμμαχία, έπρεπε να υπήρχε και μια συμμαχία των λαών που να αντιστέκεται στην πρώτη.

Ο Λεωνίδας Καλλιβρετάκης, σε άρθρο του για τους γαριβαλδινούς που συμμετείχαν στην εξέγερση της Κρήτης το 1866, παραθέτει αναλυτικό πίνακα ονομάτων 40 εθελοντών, στην πλειοψηφία τους Ιταλών, μερικών Γάλλων, Μαυροβούνιων και άλλων. Ανάμεσα στους Ιταλούς περιλαμβάνεται και ο αναρχοσοσιαλιστής Αμιλκάρε Τσιπριάνι (Amilcare Cipriani), ενώ αρκετοί από τους Ιταλούς ήταν ταυτόχρονα και μέλη μασονικών Στοών.

Ο Ζήσης Σωτηρίου

Σημειώσεις

1. Κατά τη διάρκεια των σπουδών του στο Παρίσι ασπάστηκε τις ιδέες του Σαιν Σιμόν. Ο Μιχάλης Δημητρίου («Το Ελληνικό σοσιαλιστικό κίνημα 1. Από τους ουτοπιστές στους μαρξιστές», εκδ. Πλέθρον, 1985) γράφει ότι ήταν φιλέλληνας και

έτρεφε αρκετά μεγάλο ενδιαφέρον για την ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας στην Ελλάδα.

2. Η προσπάθεια του Εϊχτάλ επιχειρήθηκε να συνεχιστεί αργότερα από τον Κας Λεκόντ (Cas Leconte), χωρίς όμως να αποδώσει τα προσδοκώμενα αποτελέσματα.

3. Η αντιβασιλεία στην Ελλάδα την περίοδο της εφηβείας του Όθωνα αποτελείτο από τους κόμη Ιωσήφ Λουδοβίκο Άρμανσπεργκ (Joseph Ludwig graf von Armansperg), καθηγητή Γεώργιο Λουδοβίκο Μάουρερ (Georg Ludwig von Maurer) και υποστράτηγο Καρλ Βίλχελμ Έιντεκ (Karl Wilhelm Freiherr von Heideck). Ο πρώτος ασκούσε καθήκοντα πρωθυπουργού, ο δεύτερος είχε την ευθύνη του τομέα των οικονομικών και ο τρίτος την ευθύνη του τομέα του στρατού και του ναυτικού.

4. Τις σημειώσεις του ημερολογίου του και τις επιστολές που έγραψε από την Ελλάδα, τις μετέφρασε και κυκλοφόρησε σε βιβλίο ο

Δημήτριος Βικέλας με τίτλο «Ο Γουσταύος Εϊχτάλ εν Ελλάδι. Διαλέξεις και Αναμνήσεις», από τις Εκδόσεις Εστία το 1893. Επίσης, οι Εκδόσεις Μπάυρον εξέδωσαν το βιβλίο «G. Eihthal, Οικονομική και Κοινωνική κατάσταση στην Ελλάδα μετά το 1821» (χωρίς χρονολογία έκδοσης).

5. Άλλα μέλη της ομάδας αυτής των οπαδών του Σαιν Σιμόν ήταν ο Φρανσουά Γκραγιάρ (Francois Graillard) -ο οποίος ήταν οργανωτής της χωροφυλακής-, ο V. Bertrand, ο γιατρός R. Bailly, ο αρχαιολόγος F. Gurry, ο G. Roujoux, ο G. Jourdan και ο L. Delaury, οι οποίοι είχαν, επίσης, διοριστεί σε σημαντικές θέσεις του κρατικού μηχανισμού.

6. Φιλοξενείται στον Α' Τόμο του έργου του Παναγιώτη Νούτσου, «Η σοσιαλιστική σκέψη στην Ελλάδα».

7. Όπως όλοι οι συγχωριανοί του, καταγόταν από το Σοπώτ Φιλιππούπολης, που το 1770, μετά

από μια αποτυχημένη εξέγερση εναντίον της οθωμανικής κυριαρχίας, καταστράφηκε από το στρατό του σουλτάνου.

8. Η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος συμπεριέλαβε τον Παναγιώτη Σοφιανόπουλο στους ορκισμένους εχθρούς της, όπως ο Θεόφιλος Καΐρης και ο Χριστόδουλος ο Ακαρνάνας, με εγκύκλιο που διαβάστηκε σε όλες τις εκκλησίες.

9. Ο Παναγιώτης Νούτσος, στον Α' Τόμο του έργου του «Η σοσιαλιστική σκέψη στην Ελλάδα», παραθέτει κείμενο του Π. Σοφιανόπουλου, με τίτλο *Ο συμπρακτορικός βίος*, που πρωτοδημοσιεύθηκε στην εφημερίδα *Νέος Κόσμος*, τεύχος 10, 25 Ιουνίου 1849.

10. Ο Ηλίας Στέκουλης έγραψε ένα βιβλίο με τίτλο «Το Φρόνημα», το οποίο κυκλοφόρησε το 1882 και το οποίο περιλάμβανε αλληλογραφία του με τον Γαριβάλδη και άλλο υλικό.

Συνεχίζεται

*Από το Πρώτο Κεφάλαιο με τίτλο "Οραματιστές και επαναστάτες" του βιβλίου "Ο Ήλιος της Αναρχίας ανέτειλε - Για μια ιστορία του αναρχικού κινήματος του 'ελλαδικού' χώρου", εκδόσεις Κουρσάλ, Ιούνης 2017.

κοινωνικοί αγώνες

Ελλάδα

αναρχική ιστορία

ιστορία

επαναστατικό κίνημα

μελλοντική κοινωνία